

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

21 decembrie 2016 *

„Trimitere preliminară — Rețele și servicii de comunicații electronice — Directiva 2002/22/CE — Serviciu universal — Articolele 12 și 13 — Calculul costului obligațiilor de serviciu universal — Articolul 32 — Compensarea costurilor aferente serviciilor suplimentare obligatorii — Efect direct — Articolul 107 alineatul (1) și articolul 108 alineatul (3) TFUE — Servicii de siguranță și de urgență maritimă asigurate în Danemarca și în Groenlanda — Reglementare națională — Formularea unei cereri de compensare a costurilor aferente serviciilor suplimentare obligatorii — Termen de trei luni — Principiile echivalenței și efectivității”

În cauza C-327/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Østre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Est, Danemarca), prin decizia din 26 iunie 2015, primită de Curte la 2 iulie 2015, în procedura

TDC A/S

împotriva

Teleklagenævnet,

Erhvervs- og Vækstministeriet,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, doamna A. Prechal, domnul A. Rosas, doamna C. Toader și domnul E. Jarašiūnas (raportor), judecători,

avocat general: N. Wahl,

grefier: C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 iunie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru TDC A/S, de O. Spiermann, avocat;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning, în calitate de agent, asistat de J. Pinborg, avocat;
- pentru Comisia Europeană, de L. Nicolae, de G. Conte și de M. Clausen, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: daneza.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 32 din Directiva 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații (Directiva privind serviciul universal) (JO 2002, L 108, p. 51, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 213).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între TDC A/S, pe de o parte, și Teleklagenævnet (Comisia pentru Soluționarea Plângerilor din Domeniul Telecomunicațiilor, Danemarca) și Erhvervs- og Vækstministeriet (Ministerul Întreprinderilor și Creșterii Economice, Danemarca), pe de altă parte, având ca obiect respingerea mai multor cereri de compensare a costurilor suportate de TDC pentru furnizarea de servicii suplimentare obligatorii și a unei cereri de derogare de la termenul prevăzut pentru introducerea unor astfel de cereri de compensare.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva privind serviciul universal

- 3 Considerentele (4), (18), (19), (21), (23), (25) și (26) ale Directivei privind serviciul universal enunță:
„(4) Garantarea unui serviciu universal [...] poate implica furnizarea anumitor servicii către unii utilizatori finali la prețuri diferite de cele care rezultă din condițiile de piață normale. Cu toate acestea, compensarea întreprinderilor desemnate să furnizeze astfel de servicii în aceste condiții nu trebuie să aibă ca rezultat o denaturare a concurenței, cu condiția ca întreprinderile desemnate să fie compensate pentru costul net specific și ca acest cost net să fie recuperat printr-un mijloc neutru din punctul de vedere al concurenței.
[...]
- (18) Statele membre ar trebui, dacă este cazul, să stabilească mecanisme de finanțare a costului net al obligațiilor de serviciu universal, în cazurile în care s-a demonstrat că obligațiile nu pot fi asumate decât cu pierdere sau la un cost net care depășește standardele comerciale normale. Este important să se asigure calculul corect al costului net al obligațiilor de serviciu universal, iar fiecare finanțare să se facă cu perturbări minime pentru piață și pentru întreprinderi și să fie compatibilă cu dispozițiile articolelor [107 și 108 TFUE].
- (19) Calculul costului net al serviciului universal ar trebui să ia în considerare cheltuielile și veniturile, precum și avantajele intangibile rezultate din furnizarea serviciului universal, dar nu ar trebui să compromită scopul general al unei structuri a tarifelor care să reflecte costurile. Costurile nete ale obligațiilor de serviciu universal ar trebui calculate pe baza unor procedee transparente.

[...]

- (21) [...] Mecanismele de finanțare ar trebui să aibă scopul de a asigura că participanții pe piață contribuie numai la finanțarea obligațiilor de serviciu universal și nu a altor activități, care nu sunt direct legate de furnizarea obligațiilor de serviciu universal.

[...]

- (23) Costul net al obligațiilor de serviciu universal poate fi repartizat între toate sau anumite grupe specificate de întreprinderi. Statele membre ar trebui să se asigure că mecanismul de repartizare respectă principiile de transparență, de minimă perturbare a pieței, de nediscriminare și proporționalitate. «Perturbarea minimă a pieței» se referă la faptul că recuperarea contribuțiilor ar trebui să se facă de o așa manieră încât să se reducă pe cât posibil la minimum impactul sarcinii financiare asupra utilizatorilor finali, de exemplu prin repartizarea contribuțiilor pe o arie cât se poate de mare.

[...]

- (25) [...] statele membre nu sunt autorizate să impună participanților de pe piață contribuții financiare cu titlu de măsuri care nu sunt parte a obligațiilor de serviciu universal. Fiecare stat membru rămâne liber să impună măsuri speciale (în afara sferei obligațiilor de serviciu universal) și să le finanțeze conform dreptului [Uniunii], dar nu prin intermediul contribuțiilor din partea participanților de pe piață.

- (26) O concurență mai mare pe toate piețele de acces și servicii va extinde sfera de oferte propuse utilizatorilor. Gradul de concurență și de oferte efective variază în cadrul [Uniunii Europene], al statelor membre [a se citi «și, între statele membre»], între zonele geografice și diferitele piețe de acces și de servicii. [...] Pentru eficiență și din motive sociale, tarifele pentru utilizatorii finali ar trebui să reflecte condițiile de cerere, precum și situația costurilor, cu condiția ca acestea să nu determine denaturări ale concurenței. [...] Reglementarea încadrării prețului, echilibrarea geografică sau alte instrumente similare, precum și măsurile fără caracter de reglementare, precum comparațiile dintre prețurile cu amănuntul accesibile tuturor, pot fi folosite pentru a realiza dublul obiectiv al promovării concurenței efective pe piețe și satisfacerea interesului public [...] Pentru a-și putea îndeplini sarcinile de reglementare din acest domeniu, inclusiv impunerea unor controale ale tarifelor, autoritățile naționale de reglementare trebuie să aibă acces la informațiile utile privind contabilitatea costurilor. [...]"

- 4 Articolul 1 din Directiva privind serviciul universal, intitulat „Domeniul de aplicare și obiectivele”, prevede la alineatul (2):

„Prezenta directivă stabilește drepturile utilizatorilor finali și obligațiile corespunzătoare întreprinderilor care furnizează rețele și servicii de comunicații electronice accesibile publicului. În ce privește furnizarea de servicii universale pe o piață deschisă și concurențială, prezenta directivă definește setul minim de servicii de o calitate specificată, accesibil tuturor utilizatorilor finali, la un preț accesibil, luându-se în considerare condițiile specifice naționale, fără a denatura concurența. [...]"

- 5 Articolul 3 alineatul (2) din această directivă, intitulat „Disponibilitatea serviciilor universale”, are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc abordarea cea mai eficientă și potrivită pentru a asigura punerea în aplicare a serviciului universal, respectând în același timp principiile obiectivității, transparenței, nediscriminării și proporționalității. Acestea încearcă să reducă la minimum perturbările de pe piață, în special furnizarea de servicii la prețuri sau condiții diferite de condițiile normale de exploatare comercială, apărând în același timp interesul public.”

- 6 Articolul 8 din Directiva privind serviciul universal, intitulat „Desemnarea întreprinderilor”, prevede la alineatul (2):

„Atunci când statele membre desemnează întreprinderi responsabile de servicii universale pe întreg teritoriul lor național sau o parte a sa, acestea folosesc un mecanism de desemnare eficace, obiectiv, transparent și nediscriminatoriu, care nu exclude a priori nici o întreprindere. Metodele de desemnare asigură furnizarea serviciilor universale în mod rentabil și pot fi folosite ca mijloc de determinare a costului net al obligațiilor de servicii universale, în conformitate cu articolul 12.”

- 7 Articolul 12 din această directivă, intitulat „Calculul costurilor obligațiilor de serviciu universal”, prevede la alineatul (1):

„În cazul în care autoritățile naționale de reglementare consideră că furnizarea serviciului universal, în conformitate cu articolele 3 până la 10, poate reprezenta o îndatorire nejustificată pentru întreprinderile desemnate să furnizeze servicii universale, acestea calculează costul net al furnizării lor.

În acest scop, autoritățile naționale de reglementare:

- (a) calculează costul net al obligației de serviciu universal, luând în considerare eventualul avantaj comercial pe care îl are o întreprindere desemnată să furnizeze servicii universale, în conformitate cu anexa IV partea A, sau
 - (b) folosesc costul net al furnizării serviciilor universale stabilit printr-un mecanism de desemnare în conformitate cu articolul 8 alineatul (2).”
- 8 Articolul 13 din Directiva privind serviciul universal, intitulat „Finanțarea obligațiilor de serviciu universal”, prevede la alineatul (1):
- „În cazul în care, pe baza calculului costului net prevăzut la articolul 12, autoritățile naționale de reglementare constată că o întreprindere este supusă unei îndatoriri nejustificate, statele membre decid, la cererea unei întreprinderi desemnate:
- (a) să introducă un mecanism de compensare a întreprinderii în cauză pentru costurile nete calculate, în condiții de transparență și pornind de la fondurile publice, și/sau
 - (b) să repartizeze costul net al obligațiilor de serviciu universal între furnizorii de rețele și servicii de comunicații electronice.”
- 9 Articolul 32 din Directiva privind serviciul universal, intitulat „Servicii suplimentare obligatorii”, are următorul cuprins:

„Statele membre pot decide să introducă servicii suplimentare accesibile publicului, diferite de serviciile care țin de obligațiile de serviciu universal definite în capitolul II, pe teritoriul lor național, dar în acest caz nu se poate impune niciun mecanism de compensare care implică participarea anumitor întreprinderi.”

- 10 Partea A din anexa IV la Directiva privind serviciul universal prevede:

„[...]”

[...] Costul net corespunde diferenței dintre costul net suportat de o întreprindere desemnată atunci când aceasta furnizează un serviciu universal și atunci când nu îl furnizează. [...] Trebuie să se acorde atenția cuvenită evaluării corecte a costurilor pe care întreprinderea desemnată le-ar fi evitat dacă ar fi putut alege să nu aibă obligații de servicii universale. [...]

[...]”

- 11 Partea B din anexa IV la Directiva privind serviciul universal prevede mecanismul de acoperire a costurilor nete ale obligațiilor de serviciu universal.

Directiva 2002/21/CE

- 12 Potrivit articolului 2 litera (j) din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (Directivă-cadru) (JO 2002, L 108, p. 33, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 195), se aplică următoarele definiții:

„«serviciu universal» înseamnă pachetul minim de servicii, prevăzut de [Directiva privind serviciul universal], având o anumită calitate, accesibil tuturor utilizatorilor, indiferent de poziția lor geografică și, ținând seama de condițiile naționale specifice, la un preț rezonabil.”

Decizia de asociere peste mări

- 13 Groenlanda figura în lista țărilor și a teritoriilor de peste mări (TTPM) din anexa I A la Decizia 2001/822/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2001 privind asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări la Comunitatea Europeană („Decizia de asociere peste mări”) (JO 2001, L 314, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 25, p. 74).

Decizia 2012/21/UE

- 14 Conform articolului 12 din Decizia 2012/21/UE a Comisiei din 20 decembrie 2011 privind aplicarea articolului 106 alineatul (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene în cazul ajutoarelor de stat sub formă de compensații pentru obligația de serviciu public acordate anumitor întreprinderi cărora le-a fost încredințată prestarea unui serviciu de interes economic general (JO 2012, L 7, p. 3), această decizie a intrat în vigoare la 31 ianuarie 2012. Astfel cum reiese din decizia de trimitere, se poate considera că, ținând seama de data faptelor, litigiul principal nu intră sub incidența deciziei menționate.

Dreptul danez

- 15 Lov nr. 418 om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet (Legea nr. 418 privind concurența și consumul pe piața telecomunicațiilor) din 31 mai 2000, astfel cum a fost consolidată prin lovbekendtgørelse nr. 780 (Legea de consolidare nr. 780) din 28 iunie 2007 (denumită în continuare „Legea telecomunicațiilor”), în vigoare la data faptelor din litigiul principal, cuprindea dispozițiile care au transpus Directiva privind serviciul universal în dreptul danez.
- 16 Din decizia de trimitere reiese că, potrivit articolului 20 din Legea telecomunicațiilor, operatorii serviciului universal desemnați în conformitate cu această lege puteau fi indemnizați pentru ansamblul deficitelor justificate în mod corespunzător rezultate din furnizarea serviciilor menționate la articolul 16 din legea menționată și care țin de obligațiile de serviciu universal care au fost stabilite în sarcina lor.
- 17 După cum reiese din cererea de decizie preliminară, Legea telecomunicațiilor nu preciza care era sensul expresiei „ansamblul deficitelor justificate în mod corespunzător”, dar rezulta din lucrările pregătitoare ale acestei legi că un deficit aferent serviciilor de siguranță și de urgență maritimă bazate pe frecvențele radio (denumite în continuare „servicii de siguranță și de urgență maritimă”) „trebuia să fie imputat asupra unui eventual excedent aferent furnizării altor servicii care țin de obligațiile de

serviciu universal ale întreprinderii”. Un eventual deficit care continua să existe după deducerea excedentelor trebuia, potrivit Legii telecomunicațiilor, să fie acoperit de actorii de pe piață dacă era aferent prestării de servicii care intrau sub incidența capitolului II din Directiva privind serviciul universal și de stat dacă era aferent furnizării de servicii suplimentare obligatorii, conform articolului 20 din această lege.

- 18 Aceste norme au fost preluate în termeni în esență identici în lov nr. 169 om elektroniske kommunikationsnet og – tjenester (Legea nr. 169 privind rețelele și serviciile de comunicații electronice) din 3 martie 2011. În urma unei scrisori de punere în întârziere și a unui aviz motivat al Comisiei Europene, această lege a fost însă modificată prin lov nr. 250 (Legea nr. 250) din 31 martie 2012 și prevede în prezent posibilitatea de a obține acoperirea deficitelor apărute după data de 1 aprilie 2012 în cadrul serviciilor de siguranță și de urgență maritimă fără deducerea excedentelor realizate în temeiul altor servicii care țin de obligațiile de serviciu universal a întreprinderii.

- 19 Ministerul Întreprinderilor și Creșterii Economice a adoptat, la 26 iunie 2008, bekendtgørelse nr. 701 om forsyningspligttydelser (Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal), al cărui articol 30 are următorul cuprins:

„Cu ocazia cererii de finanțare a deficitului conform articolului 20 din Legea privind concurența și consumul pe piața telecomunicațiilor (a se vedea Legea de consolidare nr. 780 din 28 iunie 2007), operatorul de servicii universale trebuie să furnizeze IT- og Telestyrelsen [Autoritatea Națională pentru Tehnologia Informației și Telecomunicații] [devenită Erhvervsstyrelsen, Autoritatea Daneză pentru Întreprinderi] elemente privind deficitul său aferent unui exercițiu încheiat. [...]

Alineatul (2) Operatorul de serviciu universal trebuie să prezinte cererea de finanțare a deficitului aferent exercițiului precedent cel târziu la trei luni după termenul de prezentare a raportului anual către Erhvervs- og Selskabsstyrelsen [Direcția generală a comerțului și a societăților]. [...]

Alineatul (3) [Autoritatea Națională pentru Tehnologia Informației și Telecomunicații] notifică în termen de șase luni de la primirea informațiilor adresate de operatorul de servicii universale și menționate la alineatul (1) un calcul prin care se determină dacă operatorul de servicii universale are dreptul la rambursarea deficitului.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 20 TDC, anterior denumită Tele Danmark A/S, era, până la privatizarea sa, intervenită în cursul anului 1997, o întreprindere al cărei unic acționar era statul danez. TDC este principalul operator în Danemarca în sectorul serviciilor de comunicații electronice.
- 21 Această întreprindere a fost însărcinată de statul danez, încă dinainte de privatizarea sa, să asigure în Danemarca și în Groenlanda, cu titlu gratuit, serviciile de siguranță și de urgență maritimă care permit navelor să solicite asistență atunci când se află în situații de urgență. Această misiune a fost menținută după privatizarea sa. TDC rămâne principalul operator de telecomunicații în Danemarca și propune în acest stat, pe baze voluntare, serviciile care intră sub incidența capitolului II din Directiva privind serviciul universal, în special telefonia de bază. TDC are obligația, în calitate de societate desemnată să asigure o obligație de serviciu universal, să propună servicii de siguranță și de urgență maritimă în Groenlanda și nu exercită pe acest teritoriu nicio altă activitate în afara celei care rezultă din obligația de serviciu universal. În practică, serviciile de siguranță și de urgență maritimă sunt asigurate de Tele Greenland A/S, care aparține autorităților autonome din Groenlanda, iar TDC nu face decât să acopere costurile aferente.

- 22 În temeiul reglementării daneze, TDC nu putea percepe de la stat o compensație a costurilor legate de furnizarea serviciilor de siguranță și de urgență maritimă în Danemarca și în Groenlanda întrucât realiza, în mod global, un excedent în cadrul furnizării serviciilor care țin de obligațiile de serviciu universal și a serviciilor suplimentare obligatorii.
- 23 În mai multe rânduri, TDC a contestat, întemeindu-se pe Directiva privind serviciul universal, reglementarea daneză, astfel cum este interpretată de autoritățile daneze, întrucât nu îi permitea să obțină compensarea costurilor menționate. În cursul anului 2008, TDC s-a adresat Comisiei pentru a-i solicita să ia poziție cu privire la conformitatea reglementării daneze cu Directiva privind serviciul universal. După mai multe schimburi de opinii între Comisie, autoritățile daneze și TDC, Comisia a adresat Regatului Danemarcei o scrisoare de punere în întârziere și un aviz motivat, la 27 ianuarie și, respectiv, la 29 septembrie 2011.
- 24 Prin urmare, Regatul Danemarcei a decis să modifice reglementarea daneză în cauză, care prevede în prezent o compensare de către stat a deficitelor apărute după 1 aprilie 2012 în cadrul furnizării de servicii de siguranță și de urgență maritimă, fără deducerea excedentelor realizate în temeiul altor servicii care țin de obligațiile de serviciu universal. Această reglementare nu produce însă efecte pentru perioada anterioară datei de 1 aprilie 2012.
- 25 La 29 iulie 2011, TDC a solicitat, în temeiul dreptului Uniunii, compensarea costurilor legate de furnizarea serviciilor de siguranță și de urgență maritimă efectuate în anul 2010. La 26 septembrie 2011, această întreprindere a formulat cereri identice pentru anii 2007-2009.
- 26 În paralel cu procedurile inițiate în fața autorităților daneze cu privire la compensarea menționată, TDC a solicitat Ministerului Întreprinderilor și Creșterii Economice să beneficieze de o derogare de la termenul prevăzut la articolul 30 alineatul (2) din Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal, potrivit căruia orice cerere de compensare trebuie introdusă cel târziu la trei luni de la expirarea termenului de transmitere a raportului anual către autoritatea competentă. Această întreprindere a arătat că nu solicitase compensarea respectivă în termen deoarece la acel moment nu avea, potrivit reglementării daneze în cauză, dreptul la aceasta.
- 27 La 2 noiembrie 2011, Ministerul Întreprinderilor și Creșterii Economice a informat TDC cu privire la respingerea acestei cereri de derogare.
- 28 La 24 noiembrie 2011, Autoritatea Daneză pentru Întreprinderi a respins cererile TDC având ca obiect compensarea costurilor pentru motivul că, pe de o parte, creanța aferentă anului 2007 era prescrisă, iar termenul în care o asemenea cerere putea fi depusă pentru anii 2008 și 2009 expirase și, pe de altă parte, că reglementarea daneză în vigoare la acel moment nu permitea să fie admisă cererea de compensare aferentă anului 2010 fără deducerea excedentelor provenind din serviciile care țin de obligațiile de serviciu universal, în sensul capitolului II din Directiva privind serviciul universal.
- 29 TDC a contestat aceste decizii de respingere în fața Comisiei pentru soluționarea plângerilor din domeniul telecomunicațiilor, care a menținut, printr-o decizie din 17 septembrie 2012, deciziile în cauză privind cererile de compensare referitoare la anii 2007-2009. În ceea ce privește cererea de compensare pentru anul 2007, această comisie a apreciat că „cererea era prescrisă, întrucât termenul de prescripție de trei ani pentru eventualele drepturi la compensare ale TDC începea să curgă de la data la care TDC putea să determine cuantumul definitiv al drepturilor sale și să formuleze cererea”. În ceea ce privește cererile de compensare pentru anii 2008 și 2009, comisia amintită a menținut de asemenea decizia de respingere adoptată de autoritatea daneză, pentru motivul că aceste cereri fuseseră introduse după expirarea termenului de trei luni prevăzut la articolul 30 alineatul (2) din Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal.

- 30 În ceea ce privește cererea de compensare referitoare la anul 2010, Comisia pentru soluționarea plângerilor din domeniul telecomunicațiilor a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții întrebări privind interpretarea Directivei privind serviciul universal. În Hotărârea din 9 octombrie 2014, TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265), Curtea a constatat însă că nu era competentă să răspundă la aceste întrebări, întrucât această autoritate nu era abilitată să sesizeze Curtea în temeiul articolului 267 TFUE.
- 31 În paralel cu procedura în fața Comisiei pentru soluționarea plângerilor din domeniul telecomunicațiilor, TDC a introdus, la 13 noiembrie 2012, la Københavns byret (Tribunalul Cantonal din Copenhaga, Danemarca), o acțiune în despăgubire având ca obiect repararea prejudiciului suferit în cursul anilor 2008 și 2009 din cauza transpunerii eronate în dreptul danez a Directivei privind serviciul universal. Cauza a fost trimisă ulterior la Østre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Est, Danemarca).
- 32 TDC a formulat, în plus, în fața Københavns byret (Tribunalul Cantonal din Copenhaga), o acțiune având ca obiect anularea deciziei Ministerului Întreprinderilor și Creșterii Economice din 2 noiembrie 2011 de respingere a cererii sale de derogare privind termenul și a deciziei Comisiei pentru soluționarea plângerilor din domeniul telecomunicațiilor privind perioada 2007-2009. Și această cauză a fost trimisă la Østre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Est), instanță care are îndoieli cu privire la interpretarea dreptului Uniunii.
- 33 În aceste condiții, Østre Landsret (Curtea de Apel din Regiunea de Est) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Directiva privind serviciul universal și în special articolul 32 din aceasta se opun adoptării de către un stat membru a unor norme care nu permit unei întreprinderi să formuleze o cerere împotriva unui stat membru în vederea recuperării separate a costurilor nete ale furnizării de servicii suplimentare obligatorii care nu sunt incluse în capitolul II din directivă în cazul în care excedentele întreprinderii rezultate din alte servicii, care țin de obligațiile de serviciu universal ale întreprinderii potrivit capitolului II din directiva menționată, depășesc deficitele legate de furnizarea serviciului suplimentar obligatoriu?
 - 2) Directiva privind serviciul universal se opune adoptării de către un stat membru a unor norme potrivit cărora întreprinderile au dreptul la acoperirea de către statul membru a costului net al furnizării unor servicii suplimentare obligatorii care nu sunt incluse în capitolul II din această directivă numai în cazul în care costul net constituie o îndatorire nejustificată pentru întreprinderile în discuție?
 - 3) Dacă răspunsul la a doua întrebare este negativ, poate statul membru să decidă că nu există nicio îndatorire nejustificată legată de furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu care nu este inclus în capitolul II din Directiva privind serviciul universal dacă întreprinderea, în ansamblul său, a obținut un excedent din furnizarea tuturor acelor servicii pentru care există obligația de serviciu universal, inclusiv din furnizarea de servicii pe care întreprinderea le-ar fi furnizat și în cazul în care nu ar fi fost operator de serviciu universal?
 - 4) Directiva privind serviciul universal se opune adoptării de către un stat membru a unor norme potrivit cărora costul net suportat de o întreprindere desemnată legat de furnizarea serviciului universal, în conformitate cu capitolul II din această directivă, trebuie calculat ca fiind diferența dintre toate veniturile și toate costurile legate de furnizarea serviciului în discuție, inclusiv veniturile și costurile pe care întreprinderea le-ar fi înregistrat și în cazul în care nu ar fi fost operator de serviciu universal?

- 5) În cazul în care normele naționale în cauză (a se vedea prima-a patra întrebare) sunt aplicate unui serviciu suplimentar obligatoriu care trebuie furnizat nu numai în Danemarca, ci și în Groenlanda, care, în conformitate cu anexa II la TFUE, este o țară sau un teritoriu de peste mări, răspunsurile la prima-a patra întrebare se aplică de asemenea componenteii obligației referitoare la Groenlanda în cazul în care serviciul este încredințat de autoritățile daneze unei întreprinderi cu sediul în Danemarca, iar întreprinderea respectivă nu are niciun fel de alte activități în Groenlanda?
- 6) Care este relevanța articolului 107 alineatul (1) TFUE și a articolului 108 alineatul (3) TFUE, precum și a Deciziei [2012/21] pentru răspunsul la prima-a cincea întrebare?
- 7) Care este relevanța principiului denaturării minime a concurenței, enunțat, printre altele, la articolul 1 alineatul (2), la articolul 3 alineatul (2), în considerentele (4), (18), (23) și (26), precum și în partea B din anexa IV la Directiva privind serviciul universal, pentru răspunsurile la prima-a cincea întrebare?
- 8) Dacă dispozițiile Directivei privind serviciul universal se opun unor regimuri naționale precum cele la care se referă prima, a doua și a patra întrebare, atunci aceste prevederi sau interdicții au efect direct?
- 9) Ce alți factori specifici ar trebui luați în considerare atunci când se evaluează dacă un termen național de depunere a cererilor, astfel cum este cel descris [în cererea de decizie preliminară], precum și aplicarea sa sunt în concordanță cu principiile cooperării loiale, echivalenței și efectivității din dreptul Uniunii?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima, la a șasea și la a șaptea întrebare

- 34 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dispozițiile Directivei privind serviciul universal și în special articolul 32 din aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia o întreprindere nu are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării unui serviciu suplimentar obligatoriu în cazul în care excedentele realizate de această întreprindere din alte servicii care țin de obligațiile sale de serviciu universal depășesc deficitul legat de furnizarea acestui serviciu suplimentar obligatoriu.
- 35 În acest context, prin intermediul celei de a șasea și al celei de a șaptea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească incidența asupra interpretării acestei dispoziții a normelor Uniunii privind ajutoarele de stat, care decurg din articolul 107 alineatul (1) și din articolul 108 alineatul (3) TFUE.
- 36 Întrucât normele Uniunii referitoare la ajutoarele de stat vizate de instanța de trimitere în a șasea și în a șaptea întrebare sunt pertinente pentru punerea în aplicare a obligațiilor care rezultă din Directiva privind serviciul universal și în special pentru mecanismele de compensare a serviciului universal și a serviciilor suplimentare obligatorii, aceste două întrebări trebuie analizate împreună cu prima întrebare.
- 37 Este necesar să se arate, mai întâi, că Directiva privind serviciul universal definește două ansambluri de servicii pe care statele membre le pot încredința unor întreprinderi desemnate, și anume, pe de o parte, serviciile care țin de obligațiile de serviciu universal vizate în capitolul II din această directivă și, pe de altă parte, serviciile specifice vizate la articolul 32 din directiva menționată.

- 38 În ceea ce privește serviciile care țin de obligațiile de serviciu universal, trebuie arătat că, potrivit articolului 1 alineatul (2) din Directiva privind serviciul universal, obiectul acestei directive este acela de a defini, astfel cum prevede articolul 2 litera (j) din Directiva 2002/21, setul minim de servicii de o calitate specificată, accesibil tuturor utilizatorilor finali, la un preț accesibil, luându-se în considerare condițiile specifice naționale, fără a denatura concurența. Acest set minim de servicii universale este definit în capitolul II din Directiva privind serviciul universal.
- 39 Articolele 12 și 13 din această directivă și partea A din anexa IV la aceasta cuprind norme care reglementează mecanismele de calcul al costului net al obligațiilor de serviciu universal incluse în capitolul II din directiva menționată și mecanismele de finanțare a acestor obligații.
- 40 În ceea ce privește serviciile specifice care nu țin de obligațiile de serviciu universal, articolul 32 din Directiva privind serviciul universal prevede că statele membre pot decide să introducă servicii suplimentare accesibile publicului, pe teritoriul lor național, dar în acest caz nu se poate impune niciun mecanism de compensare care implică participarea anumitor întreprinderi.
- 41 În continuare, trebuie constatat că, spre deosebire de serviciul universal vizat în capitolul II din Directiva privind serviciul universal, articolul 32 din aceasta nu prevede niciun mecanism de compensare a serviciilor suplimentare obligatorii, acesta limitându-se să prevadă că pentru aceste servicii nu se poate impune niciun mecanism de finanțare care implică participarea anumitor întreprinderi. În consecință, mecanismul de finanțare prevăzut la articolul 13 alineatul (1) litera (b) din Directiva privind serviciul universal care permite această participare nu poate fi extins la astfel de servicii (a se vedea Hotărârea din 11 iunie 2015, Base Company și Mobistar, C-1/14, EU:C:2015:378, punctul 41).
- 42 În speță, după cum s-a amintit la punctul 17 din prezenta hotărâre, reglementarea daneză prevedea că un eventual deficit trebuia să fie acoperit de stat dacă avea legătură cu furnizarea de servicii suplimentare obligatorii, un asemenea deficit trebuind totuși să fie imputat asupra unui eventual excedent aferent furnizării altor servicii care țin de obligațiile de serviciu universal ale întreprinderii.
- 43 Rezultă însă din articolul 32 din Directiva privind serviciul universal că întreprinderea desemnată ca furnizor al unui serviciu suplimentar obligatoriu nu trebuie să fie obligată să suporte costul legat de furnizarea acestui serviciu. Astfel, această dispoziție prevede că nu se poate recurge la un mecanism de compensare care implică participarea anumitor întreprinderi.
- 44 Este necesar să se adauge, în ceea ce privește acest mecanism de compensare, că rezultă din normele care reglementează mecanismele de calcul al costului net al obligațiilor de serviciu universal și de finanțare a acestor obligații prevăzute de Directiva privind serviciul universal că este necesar un sistem de contabilitate separat pentru activitățile care intră în sfera serviciului universal și pentru cele aferente celorlalte tipuri de servicii, printre care figurează serviciile suplimentare obligatorii.
- 45 În acest sens, considerentele (21) și (25) ale Directivei privind serviciul universal enunță, printre altele, că, pe de o parte, mecanismele de finanțare trebuie să aibă scopul de a asigura că participanții pe piață contribuie numai la finanțarea obligațiilor de serviciu universal, iar nu a altor activități, care nu sunt direct legate de furnizarea serviciului universal, și, pe de altă parte, că statele membre nu sunt autorizate să impună participanților de pe piață contribuții financiare cu titlu de măsuri care nu sunt parte a obligațiilor de serviciu universal. Considerentele (4) și (18) ale acestei directive enunță de asemenea, în esență, că statele membre asigură compensarea întreprinderilor desemnate pentru costul net „specific” al furnizării serviciului universal.
- 46 Astfel, potrivit articolelor 12 și 13 din Directiva privind serviciul universal, pentru a stabili cuantumul indemnizației eventual datorate unei întreprinderi desemnate să furnizeze servicii universale, este necesar, într-o primă etapă, să se calculeze costul net al obligației de serviciu universal pentru întreprinderea desemnată ca furnizor, iar ulterior, în cazul în care autoritățile naționale de

reglementare constată că o întreprindere este supusă unei îndatoriri nejustificate, aceste autorități decid să introducă un mecanism de compensare a întreprinderii menționate pentru costurile nete calculate, în condiții de transparență și pornind de la fondurile publice, și/sau să repartizeze costul net al obligațiilor de serviciu universal între furnizorii de rețele și de servicii de comunicații electronice (a se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, T-Mobile Czech Republic și Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, punctul 33).

- 47 Rezultă de aici că, în vederea indemnizării, trebuie realizată o distincție între costul net al obligațiilor de serviciu universal și costul net al serviciilor suplimentare obligatorii care nu intră în domeniul de aplicare al capitolului II din această directivă.
- 48 În consecință, mecanismele de compensare prevăzute în Directiva privind serviciul universal referitoare, pe de o parte, la serviciul universal și, pe de altă parte, la serviciile suplimentare obligatorii nu depind unul de celălalt și, prin urmare, costurile nete efectuate pentru fiecare dintre aceste servicii trebuie să facă obiectul unei contabilități separate, astfel încât să se garanteze că veniturile obținute în cadrul serviciului universal nu intră în calculul costului net al serviciului suplimentar obligatoriu și nu determină acordarea compensației datorate pentru prestarea acestui din urmă serviciu.
- 49 În sfârșit, trebuie subliniat că cerința unei separări contabile nu numai că participă la transparența procedurii de finanțare a obligațiilor de serviciu universal, în conformitate cu considerentul (19) al Directivei privind serviciul universal, ci permite de asemenea să se garanteze că finanțarea serviciului universal este efectuată printr-un mijloc neutru din punctul de vedere al concurenței. O asemenea cerință asigură de asemenea, potrivit considerentului (18) al Directivei privind serviciul universal, că finanțarea serviciului universal și a serviciilor suplimentare obligatorii respectă normele Uniunii referitoare la ajutoarele de stat.
- 50 Astfel, prestarea unui serviciu suplimentar obligatoriu ține, la fel ca serviciul universal, de un serviciu de interes economic general în sensul articolului 106 alineatul (2) TFUE.
- 51 Or, compensațiile acordate de statele membre pentru prestarea unui serviciu de interes economic general sunt supuse respectării normelor stabilite de legiuitorul Uniunii la articolele 107 și 108 TFUE.
- 52 Astfel, pentru ca, într-un caz concret, o asemenea compensație să nu fie calificată drept ajutor de stat, trebuie să fie îndeplinite un anumit număr de condiții (Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punctul 88).
- 53 În primul rând, întreprinderii beneficiare a unei asemenea compensări trebuie să i se încredințeze în mod efectiv exercitarea de obligații de serviciu public, iar aceste obligații trebuie definite cu claritate. În al doilea rând, parametrii pe baza cărora se calculează compensația trebuie stabiliți în prealabil, în mod obiectiv și transparent, pentru a evita conferirea unui avantaj economic care poate favoriza întreprinderea beneficiară în raport cu întreprinderile concurente. În al treilea rând, compensația nu poate depăși necesarul pentru acoperirea integrală sau parțială a costurilor generate de îndeplinirea obligațiilor de serviciu public, luând în considerare veniturile relevante și un profit rezonabil pentru îndeplinirea obligațiilor respective. În al patrulea rând, compensația menționată trebuie stabilită pe baza unei analize a costurilor pe care o întreprindere medie, bine administrată și dotată în mod adecvat cu mijloacele necesare în scopul de a putea îndeplini cerințele de serviciu public impuse le-ar fi suportat pentru executarea acestor obligații, ținând cont de veniturile aferente, precum și de un beneficiu rezonabil pentru executarea acestor obligații (Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punctele 89, 90, 92 și 93, precum și Hotărârea din 10 iunie 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, punctele 37-40).

- 54 Pe de altă parte, trebuie observat că respectarea unei obligații de a ține o contabilitate separată permite să se evite luarea în considerare de două ori a veniturilor pe care le obține întreprinderea în temeiul obligațiilor sale de serviciu universal, pe de o parte, în scopul calculării costului net al obligației de serviciu universal și, în consecință, al compensării acordate în acest temei și, pe de altă parte, în scopul calculării costului net al serviciului suplimentar obligatoriu și, în consecință, al acordării compensației plătite în temeiul serviciului suplimentar obligatoriu. O asemenea practică înseamnă de fapt a obliga întreprinderea prestatoare să suporte costul serviciului suplimentar obligatoriu, ceea ce este contrar însuși textului articolului 32 din Directiva privind serviciul universal.
- 55 Rezultă că un mecanism de compensare a serviciilor suplimentare obligatorii care ia în considerare ansamblul veniturilor pe care întreprinderea desemnată le realizează în cadrul altor servicii care țin de obligațiile sale de serviciu universal este contrar Directivei privind serviciul universal.
- 56 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la prima, la a șasea și la a șaptea întrebare că dispozițiile Directivei privind serviciul universal și în special articolul 32 din aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care prevede un mecanism de compensare pentru furnizarea de servicii suplimentare obligatorii în temeiul căruia o întreprindere nu are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării unui serviciu suplimentar obligatoriu în cazul în care excedentele realizate de această întreprindere rezultate din alte servicii care țin de obligațiile sale de serviciu universal depășesc deficitul legat de furnizarea acestui serviciu suplimentar obligatoriu.

Cu privire la a doua întrebare

- 57 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva privind serviciul universal trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia o întreprindere desemnată ca furnizor de servicii suplimentare obligatorii are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării acestor servicii numai dacă acest cost constituie o îndatorire nejustificată pentru această întreprindere.
- 58 Așa cum s-a amintit la punctul 46 din prezenta hotărâre, dispozițiile Directivei privind serviciul universal referitoare la obligațiile de serviciu universal stabilesc o condiție privind existența unei îndatoriri nejustificate pentru plata unei indemnizații de către statul membru.
- 59 Articolul 12 alineatul (1) primul paragraf din Directiva privind serviciul universal prevede astfel că, în cazul în care autoritățile naționale de reglementare consideră că furnizarea serviciului universal, în conformitate cu articolele 3-10 din această directivă, poate reprezenta o îndatorire nejustificată pentru întreprinderile desemnate să furnizeze servicii universale, acestea calculează costul net al furnizării lor.
- 60 Dispozițiile Directivei privind serviciul universal referitoare la mecanismele de calcul al costului net al obligațiilor de serviciu universal, precum și la finanțarea acestor obligații și în special articolul 12 alineatul (1) din această directivă nu se aplică însă furnizării serviciilor suplimentare obligatorii.
- 61 Mai mult, după cum s-a arătat la punctul 43 din prezenta hotărâre, din articolul 32 din Directiva privind serviciul universal rezultă că întreprinderea desemnată ca furnizor al unui serviciu suplimentar obligatoriu nu trebuie să suporte costul legat de furnizarea acestui serviciu.
- 62 Or, o reglementare națională în temeiul căreia o întreprindere desemnată drept furnizor al serviciilor suplimentare obligatorii are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării acestor servicii numai dacă acest cost reprezintă o îndatorire nejustificată pentru respectiva întreprindere nu exclude că întreprinderea în cauză trebuie să suporte ea însăși, în totalitate sau în parte, costurile serviciilor menționate.

- 63 În consecință, supunerea plății unei indemnizații de către statul membru condiției potrivit căreia costul net al furnizării serviciilor suplimentare obligatorii constituie o îndatorire nejustificată pentru întreprinderea desemnată este contrară articolului 32 din Directiva privind serviciul universal.
- 64 În plus, astfel cum arată Comisia, dacă s-ar permite ca plata unei compensații pentru furnizarea unor servicii suplimentare obligatorii să fie condiționată de respectarea aceluiași cerințe ca și cele prevăzute în capitolul II din Directiva privind serviciul universal, această situație ar însemna să se permită statelor membre să extindă în mod unilateral domeniul de aplicare al normelor privind obligația de serviciu universal la serviciile suplimentare obligatorii, ceea ce ar fi contrar obiectivului acestei directive stabilit la articolul 1 alineatul (2) din aceasta și care constă în definirea setului minim de servicii de o calitate specificată la care toți utilizatorii finali din Uniune trebuie să aibă acces.
- 65 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că Directiva privind serviciul universal trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia o întreprindere desemnată drept furnizor de servicii suplimentare obligatorii are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării acestor servicii numai dacă acest cost constituie o îndatorire nejustificată pentru această întreprindere.

Cu privire la a treia întrebare

- 66 Având în vedere răspunsul dat la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la a patra întrebare

- 67 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva privind serviciul universal trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia costul net suportat de o întreprindere desemnată să îndeplinească o obligație de serviciu universal rezultă din diferența dintre toate veniturile și toate costurile legate de furnizarea serviciului în discuție, inclusiv veniturile și costurile pe care întreprinderea le-ar fi înregistrat și în cazul în care nu ar fi fost operator de serviciu universal.
- 68 În această privință, trebuie amintit că autoritățile naționale de reglementare trebuie să determine și să calculeze costul net al obligației de serviciu universal conform articolului 12 din Directiva privind serviciul universal și conform părții A din anexa IV la această directivă.
- 69 Potrivit articolului 12 alineatul (1) al doilea paragraf literele (a) și (b) din Directiva privind serviciul universal, atunci când autoritățile naționale de reglementare calculează costul net al obligației de serviciu universal, acestea iau în considerare eventualul avantaj comercial pe care îl are o întreprindere desemnată să furnizeze servicii universale, în conformitate cu partea A din anexa IV la această directivă, sau folosesc costul net al furnizării serviciilor universale stabilit printr-un mecanism de desemnare în conformitate cu articolului 8 alineatul (2) din această directivă. Această din urmă dispoziție prevede că metodele de desemnare asigură furnizarea serviciilor universale în mod rentabil și pot fi folosite ca mijloc de determinare a costului net al obligațiilor de serviciu universal, în conformitate cu articolul 12 din directiva menționată.
- 70 În ceea ce privește partea A al doilea paragraf din anexa IV la Directiva privind serviciul universal, aceasta prevede că costul net al obligației de serviciu universal corespunde diferenței dintre costul net suportat de o întreprindere desemnată atunci când aceasta furnizează un serviciu universal și atunci când nu îl furnizează.

- 71 Din ansamblul dispozițiilor menționate rezultă că costul net al furnizării serviciului universal corespunde diferenței dintre costul net suportat de o întreprindere desemnată atunci când furnizează un serviciu universal și atunci când nu furnizează un astfel de serviciu. În consecință, costul net al furnizării unui serviciu universal nu poate rezulta din diferența dintre ansamblul veniturilor și ansamblul costurilor aferente acestei furnizări.
- 72 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că Directiva privind serviciul universal trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia costul net suportat de o întreprindere desemnată să îndeplinească o obligație de serviciu universal rezultă din diferența dintre toate veniturile și toate costurile legate de furnizarea serviciului în discuție, inclusiv veniturile și costurile pe care întreprinderea le-ar fi înregistrat în cazul în care nu ar fi fost operator de serviciu universal.

Cu privire la a cincea întrebare

- 73 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, faptul că întreprinderea căreia i-a fost încredințată furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu în sensul articolului 32 din Directiva privind serviciul universal furnizează acest serviciu nu numai pe teritoriul Danemarcei, ci și pe cel al Groenlandei are efect asupra interpretării dispozițiilor acestei directive.
- 74 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că articolul 52 TUE prevede, la primul paragraf, că tratatele se aplică statelor membre și, la al doilea paragraf, că domeniul de aplicare teritorial al acestor tratate este precizat la articolul 355 TFUE.
- 75 Articolul 355 alineatul (2) TFUE prevede că TTPM a căror listă figurează în anexa II la Tratatul FUE fac obiectul regimului special de asociere definit în partea a patra a acestui tratat, și anume la articolele 198-203 TFUE, ale cărui norme și proceduri sunt stabilite, în conformitate cu articolul 203 TFUE, prin dispoziții adoptate de Consiliul Uniunii Europene.
- 76 Or, trebuie constatat că Groenlanda figurează în această listă și, astfel, potrivit articolului 204 TFUE, face obiectul acestui regim special definit în dispozițiile articolelor 198-203 TFUE, sub rezerva dispozițiilor specifice pentru Groenlanda, prevăzute în Protocolul (nr. 34) privind regimul special care se aplică Groenlandei, anexat la tratate.
- 77 Curtea a statuat deja în această privință că existența regimului special de asociere între Uniune și TTPM-uri are drept consecință faptul că dispozițiile generale ale Tratatului FUE, și anume cele care nu figurează în partea a patra din tratatul menționat, nu sunt aplicabile TTPM-urilor dacă acest lucru nu este menționat expres (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 ianuarie 1999, van der Kooy, C-181/97, EU:C:1999:32, punctele 36 și 37, precum și Hotărârea din 5 iunie 2014, X și TBG, C-24/12 și C-27/12, EU:C:2014:1385, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 78 În speță, trebuie amintit că prima-a patra întrebare adresate de instanța de trimitere vizează interpretarea dispozițiilor Directivei privind serviciul universal, care are ca temei juridic articolul 114 TFUE.
- 79 Or, nici partea a patra a Tratatului FUE, nici Decizia de asociere peste mări, adoptată în temeiul acestei părți a tratatului, nu fac trimitere la articolul 114 TFUE.
- 80 În aceste condiții, este necesar să se constate că dispozițiile Directivei privind serviciul universal nu sunt aplicabile Groenlandei.

- 81 Prin urmare, TDC fiind desemnat de statul danez să asigure servicii de siguranță și de urgență maritimă, faptul că acestei întreprinderi i-a fost încredințată asigurarea furnizării serviciilor respective deopotrivă în Danemarca și în Groenlanda nu are nicio incidență asupra interpretării dispozițiilor Directivei privind serviciul universal.
- 82 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a cincea întrebare că, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, faptul că întreprinderea responsabilă de furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu în sensul articolului 32 din Directiva privind serviciul universal furnizează acest serviciu nu numai pe teritoriul Danemarcei, ci și pe teritoriul Groenlandei nu are nicio incidență asupra interpretării dispozițiilor acestei directive.

Cu privire la a opta întrebare

- 83 Prin intermediul celei de a opta întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 32 din Directiva privind serviciul universal trebuie interpretat în sensul că are efect direct.
- 84 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă a Curții că, în toate situațiile în care dispozițiile unei directive sunt, din punctul de vedere al conținutului, necondiționate și suficient de precise, particularii sunt îndreptățiți să le invoce în fața instanțelor naționale împotriva statului membru, fie atunci când acesta nu a transpus directiva în dreptul național în termenele stabilite, fie atunci când a efectuat o transpunere incorectă (Hotărârea din 24 ianuarie 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punctul 33 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2015, T-Mobile Czech Republic și Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, punctul 52 și jurisprudența citată).
- 85 În această privință, articolul 32 din Directiva privind serviciul universal interzice statelor membre să oblige întreprinderile din sector, printre care figurează întreprinderea desemnată, să suporte în totalitate sau în parte costurile legate de furnizarea de servicii suplimentare obligatorii.
- 86 Termenii acestei dispoziții sunt suficient de preciși și de necondiționați pentru a prezenta, în ceea ce privește această interdicție, un efect direct.
- 87 În consecință, trebuie să se răspundă la a opta întrebare că articolul 32 din Directiva privind serviciul universal trebuie interpretat în sensul că are efect direct în măsura în care interzice statelor membre să impună întreprinderii căreia îi este încredințată furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu să suporte în totalitate sau în parte costurile legate de această furnizare.

Cu privire la a noua întrebare

- 88 Prin intermediul celei de a noua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiile loialității, echivalenței și efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări precum cea în discuție în litigiul principal, care supune prezentarea de către operatorul însărcinat cu prestarea unui serviciu universal a cererilor de compensare a deficitului aferent exercițiului precedent unui termen de trei luni de la expirarea termenului impus acestui operator pentru a comunica un raport anual autorității naționale competente.
- 89 În această privință, este necesar să se arate că un asemenea termen constituie o modalitate procedurală pentru prezentarea unei cereri destinate să asigure exercitarea unui drept pe care persoana interesată îl are în temeiul dreptului Uniunii, și anume dreptul la compensarea furnizării unui serviciu universal.
- 90 În lipsa unor norme stabilite în dreptul Uniunii în privința modalităților procedurale referitoare la introducerea și la examinarea unei cereri de compensare a deficitului exercițiului unui serviciu universal aplicabile în Danemarca, revine ordinii juridice interne a acestui stat membru, în conformitate cu principiul cooperării loiale, consacrat în prezent la articolul 4 alineatul (3) TUE,

sarcina de a reglementa aceste modalități, cu condiția ca, pe de o parte, modalitățile menționate să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare de natură internă (principiul echivalenței) și, pe de altă parte, să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 iunie 2013, Agrokonsulting, C-93/12, EU:C:2013:432, punctul 36, precum și jurisprudența citată, și Hotărârea din 20 octombrie 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punctul 29, precum și jurisprudența citată).

- 91 A noua întrebare adresată de instanța de trimitere trebuie analizată, așadar, în lumina acestor două principii.
- 92 În ceea ce privește principiul echivalenței, trebuie amintit că respectarea acestui principiu impune ca o normă națională să se aplice nediferențiat procedurilor întemeiate pe dreptul Uniunii și celor întemeiate pe dreptul național (Hotărârea din 20 octombrie 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punctul 30 și jurisprudența citată).
- 93 Pentru a verifica dacă principiul echivalenței este respectat în cauza principală, îi revine instanței naționale, care cunoaște în mod direct modalitățile procedurale destinate să asigure în dreptul intern protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, sarcina de a verifica dacă acestea sunt conforme principiului menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 septembrie 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, punctul 90 și jurisprudența citată).
- 94 În cauza principală, potrivit guvernului danez, termenul prevăzut la articolul 30 alineatul (2) din Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal constituie un termen general prevăzut pentru toți furnizorii serviciului universal, care se aplică fără distincție cererilor de compensare întemeiate pe dreptul danez sau pe dreptul Uniunii. În schimb, TDC arată în esență că respectivul termen a fost introdus numai pentru prezentarea cererilor de compensare a deficitului serviciilor suplimentare obligatorii.
- 95 Având în vedere aceste divergențe, îi revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă termenul prevăzut la articolul 30 alineatul (2) din Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal nu este mai puțin favorabil decât cel prevăzut în dreptul național pentru o cerere analogă.
- 96 În ceea ce privește principiul efectivității, astfel cum s-a amintit la punctul 90 din prezenta hotărâre, o normă de procedură națională precum cea în discuție în litigiul principal nu trebuie să fie de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii.
- 97 În această privință, trebuie amintit că Curtea a statuat deja că fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală națională face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie în special să se ia în considerare, după caz, protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iulie 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, punctul 35 și jurisprudența citată, Hotărârea din 8 septembrie 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, punctul 92, precum și Hotărârea din 20 octombrie 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 98 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că stabilirea termenelor de decădere îndeplinește, în principiu, cerința efectivității, întrucât aceasta constituie o aplicare a principiului fundamental al securității juridice, care protejează atât persoana interesată, cât și administrația vizată. Astfel, asemenea termene nu sunt, în principiu, de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii. Este însă de competența statelor membre să determine, pentru

reglementările naționale care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, termene în raport, printre altele, cu importanța pentru persoanele interesate a deciziilor care trebuie adoptate, cu complexitatea procedurilor și a legislației care trebuie aplicată, cu numărul de persoane susceptibile de a fi vizate și cu celelalte interese publice sau private care trebuie luate în considerare. Sub această rezervă, statele membre pot prevedea termene mai lungi sau mai scurte (a se vedea în acest sens Hotărârea din Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, punctul 28 și jurisprudența citată, Hotărârea din 8 iulie 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, punctul 36 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 20 octombrie 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punctul 44 și jurisprudența citată).

- 99 În această privință, o normă națională care prevede un termen de trei luni de la expirarea termenului impus acestui operator pentru a comunica un raport anual autorității naționale competente pentru formularea cererii de compensare a deficitului exercițiului precedent nu pare, la prima vedere, să fie contrară principiului efectivității.
- 100 TDC apreciază, cu toate acestea, că situația din litigiul principal este comparabilă cu cea din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 25 iulie 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), întrucât dreptul danez, precum și interpretarea sa de către autoritățile daneze competente nu îi ofereau nicio posibilitate de a beneficia de o compensare a deficitului serviciilor de siguranță și de urgență maritimă. TDC subliniază că, la data adoptării Decretului nr. 701 privind obligația de serviciu universal, care prevedea un termen de trei luni pentru prezentarea unei cereri de compensare, aceste autorități erau conștiente de transpunerea incorectă în dreptul danez a Directivei privind serviciul universal.
- 101 Guvernul danez afirmă, la rândul său, că nu era nici imposibil, nici excesiv de dificil pentru TDC să prezinte o cerere de compensare și, în acest cadru, să susțină că această cerere era întemeiată direct pe dispozițiile Directivei privind serviciul universal. Potrivit guvernului danez, această situație este confirmată de faptul că TDC a prezentat cererea de compensare pentru anul 2010 în termenul acordat și a invocat dreptul la compensare în fața instanțelor naționale. Acest guvern apreciază, în consecință, că circumstanțele cauzei principale nu sunt comparabile cu cele care au determinat pronunțarea Hotărârii din 25 iulie 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333).
- 102 În această privință, trebuie arătat că, desigur, Curtea a statuat că, până la momentul transunerii corecte a unei directive, statul membru care nu și-a îndeplinit obligațiile nu poate să invoce caracterul tardiv al unei acțiuni judiciare introduse împotriva sa de un particular pentru protecția drepturilor conferite acestuia de dispozițiile directivei respective și că termenul de introducere a acțiunii din dreptul național poate începe să curgă numai de la această dată (a se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, Emmott, C-208/90, EU:C:1991:333, punctul 23).
- 103 Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții ulterioare Hotărârii din 25 iulie 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), Curtea a admis ca statul membru care nu și-a îndeplinit obligațiile să poată opune decăderea în cadrul unor acțiuni judiciare chiar și în cazul în care, la data introducerii cererilor, acesta nu transpusesese încă în mod corect directiva în cauză, considerând că soluția care reiese din Hotărârea din 25 iulie 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), fusese justificată de împrejurările proprii cauzei care a determinat pronunțarea hotărârii, în care decăderea condusesse la lipsirea totală a reclamantei din litigiul principal de posibilitatea de a invoca dreptul său în temeiul unei directive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2011, Iaia și alții, C-452/09, EU:C:2011:323, punctul 19, precum și Hotărârea din 8 septembrie 2011, Q-Beef și Bosschaert, C-89/10 și C-96/10, EU:C:2011:555, punctul 50 și jurisprudența citată).

- 104 Curtea a precizat în această privință că dreptul Uniunii nu se opune ca o autoritate națională să invoce împlinirea unui termen de prescripție rezonabil decât dacă conduita autorităților naționale coroborată cu existența unui termen de decădere au drept rezultat lipsirea totală a unei persoane de posibilitatea de a-și valorifica drepturile în fața instanțelor naționale (Hotărârea din 8 septembrie 2011, Q-Beef și Bosschaert, C-89/10 și C-96/10, EU:C:2011:555, punctul 51, precum și jurisprudența citată).
- 105 În speță, nu reiese din elementele furnizate Curții că nerespectarea termenului de trei luni prevăzut la articolul 30 alineatul (2) din Decretul nr. 701 privind obligația de serviciu universal a lipsit TDC de orice posibilitate de a-și valorifica dreptul la compensarea costurilor legate de furnizarea serviciilor de siguranță și de urgență maritimă în fața autorităților competente daneze, inclusiv în fața instanțelor naționale, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.
- 106 În lipsa unor circumstanțe particulare aduse la cunoștința Curții, această dispoziție a Decretului nr. 701 privind obligația de serviciu universal nu pare a fi de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii.
- 107 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a noua întrebare că principiile loialității, echivalenței și efectivității trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări precum cea în discuție în litigiul principal, care supune prezentarea de către operatorul însărcinat cu prestarea unui serviciu universal a cererilor de compensare a deficitului aferent exercițiului precedent unui termen de trei luni de la expirarea termenului impus acestui operator pentru a comunica un raport anual autorității naționale competente, cu condiția ca acest termen să nu fie mai puțin favorabil decât cel prevăzut în dreptul național pentru o cerere analogă și să nu fie de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite întreprinderilor de Directiva privind serviciul universal, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 108 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) **Dispozițiile Directivei 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații (Directiva privind serviciul universal) și în special articolul 32 din aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care prevede un mecanism de compensare pentru furnizarea de servicii suplimentare obligatorii în temeiul căruia o întreprindere nu are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării unui serviciu suplimentar obligatoriu în cazul în care excedentele realizate de această întreprindere rezultate din alte servicii care țin de obligațiile sale de serviciu universal depășesc deficitul legat de furnizarea acestui serviciu suplimentar obligatoriu.**
- 2) **Directiva 2002/22 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia o întreprindere desemnată drept furnizor de servicii suplimentare obligatorii are dreptul la compensarea de către statul membru a costului net al furnizării acestor servicii numai dacă acest cost constituie o îndatorire nejustificată pentru această întreprindere.**

- 3) Directiva 2002/22 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia costul net suportat de o întreprindere desemnată să îndeplinească o obligație de serviciu universal rezultă din diferența dintre toate veniturile și toate costurile legate de furnizarea serviciului în discuție, inclusiv veniturile și costurile pe care întreprinderea le-ar fi înregistrat în cazul în care nu ar fi fost operator de serviciu universal.
- 4) În împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, faptul că întreprinderea responsabilă de furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu în sensul articolului 32 din Directiva 2002/22 furnizează acest serviciu nu numai pe teritoriul Danemarcei, ci și pe teritoriul Groenlandei nu are nicio incidență asupra interpretării dispozițiilor acestei directive.
- 5) Articolul 32 din Directiva 2002/22 trebuie interpretat în sensul că are efect direct în măsura în care interzice statelor membre să impună întreprinderii căreia îi este încredințată furnizarea unui serviciu suplimentar obligatoriu să suporte în totalitate sau în parte costurile legate de această furnizare.
- 6) Principiile loialității, echivalenței și efectivității trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări precum cea în discuție în litigiul principal, care supune prezentarea de către operatorul însărcinat cu prestarea unui serviciu universal a cererilor de compensare a deficitului aferent exercițiului precedent unui termen de trei luni de la expirarea termenului impus acestui operator pentru a comunica un raport anual autorității naționale competente, cu condiția ca acest termen să nu fie mai puțin favorabil decât cel prevăzut în dreptul național pentru o cerere analogă și să nu fie de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite întreprinderilor de Directiva 2002/22, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Semnături